

ספר
אדרת אליהו

ביאורי סוגיות
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

על מסכת קידושין
חלק ב

חברתיו בחמלת ה' עלי
אליהו בלאאמו"ר משה שליט"א ראש

בהוצאת

שנת ה'תשע"ד

הספר נערך בהשתתפות
הרב מאיר שטורן שליט"א
המחלקה התורנית של "המכון למצוות התלויות בארץ"

הספר י"ל
בסיוע משרד התרבות - מינהל התרבות

©
כל הזכויות שמורות

המכון למצוות התלויות בארץ
מושב בית עוזיאל ד.ג. שמשון מיקוד 99794
טלפון: 08-9214829 פקס: 08-9207911
דוא"ל: maon1@bezeqint.net

עימוד:
יהודה הפקות
03-6187365

עיצוב כריכה:
מרגליות הפקות
08-9227018

דברי פתיחה

יום ג' יד בטבת תשע"ד

במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (תהלים סח, כז). בגיל ורעדה הריני מגיש הספר הרביעי בסדרת הספרים 'אדרת אליהו' על הש"ס. הפעם אודה את ה' כי ילדתי לו ארבעה בנים. כי כידוע שכל ספר חדש הקרב על מזבח הדפוס הוא בבחינת אשה היושבת על המשבר והולידה והצמיחה. כי החידושים שהאדם מחדש בתורה הוא בבחינת פריה ורביה וכמו שאנו רגילים לבקש בקדיש של הימים נוראים שיפתח לנו ה' שערי פריה ורביה בתורה. והוא עיקר תולדות הצדיקים, כי אחרי שעמל בה נעשית תורתו.

תכונת ספר זה כקודמיו, מיוסד על בירור שיטות הראשונים שבסוגיות החמורות במסכת קידושין סוף פרק א' ותחלת פרק ב', וספר זה מצטרף אל הכרך הראשון עמ"ס קידושין ששם הרחבנו על חלק הראשון של המסכת (עד דף לד:).

וכדרכנו בקדש התמקדנו בבירור הסוגיות הרבות הנוגעות לעניני זרעים המפוזרות במסכת קידושין, בסוף פרק קמא דקידושין הסוגיות הנוגעות להלכות ערלה ורבעי וכלאים, ובריש פרק ב' הסוגיות הנוגעות להלכות תרומות ומעשרות ודיני פירות נכרים ודיני קנין גוי בארץ ישראל ודיני לקוח ודיני פירות שותפין בתרו"מ.

וכבר ידוע חשיבות תורת זרעים שהוא ספר תורת האדם כדכתיב כי האדם עץ השדה. ולכן החמירה התורה כל כך בהשחתת עצי השדה, ואף סכנה יש בדבר כמבואר במסכת ב"ב (דף כו:), אמר רבי חנינא לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה. והיינו משום דהוי מעין רציחה כי האדם עץ השדה כנ"ל.

וכאן המקום להודות ולהלל לראש המכון למצוות התלויות בארץ הרה"ג מעוז ומגדול רב שניאור זלמן רווח שליט"א, הוא הגבר הוקם על אשר חשף את זרוע קדשו להטיף טללי ברכה על תורה זו תורת זרעים המונחת בקרן זוית. ועתה באו ונחזיק טובה להאי גברא רבה, שהפריח תורת זרעים וחלק נכבד מתורת זרעים בארץ ישראל נזקף לזכותו.

ובפרט השנה שהיא שנת השבע שנת השמיטה הוא הגבור כח עושה דברו אשר לקח על שכמו את ההכנות המרובות ומורכבות מאד וההתארגנות לקראת שנת השמיטה לזכות את ישראל שיוכלו ליהנות מפריה ולשבוע מטוב הארץ גם בשנה השביעית לפי כל כללי ההלכה. ולא עוד אלא שלא נח ולא שקט עד שהקים בשנה זו כולל מיוחד לצורך הלימוד בהלכות שביעית החמורות.

וכידוע שמצות השמיטה הוא מבחן האמונה והבטחון. והיא גולת הכותרת של כל תורת זרעים כמבואר בשבת (דף לא.) דאמונת זה סדר זרעים, והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (בראשית טו, ו), כי כל מה שמוסיף באמונה אשר אין השכל מחייבו הוא בגדר צדקה שעושה עם הבורא. וכבר בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה.

כמו כן הנני להודות לעמיתי העורך החשוב ה"ר מאיר שטורן הי"ו שעבר בין בתרי הספר והעיר הערותיו החשובות.

ברכה מיוחדת להורי היקרים על תמיכתם הרבה ועל כל מה שהדריכוני והושיבו אותי על ברכי ת"ח. וכמו כן ברכה מיוחדת למור חמי הרה"ג ישראל רווח שליט"א ולחמותי תחי', על כל התמיכה שאין מילים מספיקים להגדירה ולכללה. יחזק אותם ה' בבריאות איתנה ונהורא מעליא ויזכו לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם, שזהו השיבה טובה שנתברך בה אברהם אבינו ע"ה.

לי נאה ולי יאה לברך את נוות ביתי מב"ת מרת ורדה תחי', היא האשה הניצבת בזה אשר מרוב מסירותה בטיפול ילדינו הנפלאים שבהם חנן אותנו ה' ובהשגחתה בכל צרכי הבית, מאפשרת לי ללון באוהלה של תורה באין מפריע. אין ספק שלולי עזרתה, לא היה חיבור זה יוצא לאור. יה"ר שנזכה לראות כל יוצאי חלצינו זרע ברך ה' גדולי תורה והולכים בדרך הסלולה והישירה שימצאו חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.

ואני טרם צאתי מן הקדש אפרוש ידי בתפילה לשמים בהודאה על העבר ובקשה לעתיד שכשם שעזרני ה' לסיים עריכת חידושים אלו, כן אזכה לערוך ולהוציא לאור עולם שאר החידושים אשר תחת אמתחתי, אמן סלה.

החותם בברכה ומצפה לישועת ה'

אליהו ראש

תוכן העניינים

פרק ראשון האשה נקנת (ח"ב)

ז	קידושין בדין ערלה בשדה עכו"ם ובחו"ל	סימן נח
יח	בדין איסור חדש	סימן נט
לא	בדין ספק ערלה	סימן ס
מ	בענין כלאים בארץ ובחו"ל	סימן סא

פרק שני האיש מקדש

סב	בענין מצוה בו יותר מבשלוcho	סימן סב
עג	מצות האשה בקידושין	סימן סג
פג	בענין לא זו אף זו, זו ואצ"ל זו	סימן סד
פז	בענין שליחות בגרושין	סימן סה
צד	בענין מילי לא מימסרי לשליח	סימן סו
קו	בענין הנתינה שלאחר הכתיבה אי הוי מילי	סימן סז
קיא	נספחים לסוגיא דמילי	סימן סח
קיז	שליח עושה שליח בשאר מילי	סימן סט
קכו	שחיטת פסחים וקדשים - חלק א	סימן ע
קמה	שחיטת פסחים וקדשים - חלק ב	סימן עא
קנג	שליחות לעכו"ם	סימן עב
קסד	שליחות לקטן	סימן עג
קעט	תורם כדעת בעל הבית	סימן עד
קפד	תרומת העכו"ם ומירוcho	סימן עה

אי יש קנין לעכו"ם להפקיע קדושת הארץ	סימן עו
רד.....	
בדין לקוח לענין תרו"מ.....	סימן עז
רכג	
שותפין ואפוטרופוסין לענין תרו"מ.....	סימן עח
רלז.....	
בענין השולח את הבערה ביד חש"ו.....	סימן עט
רנ.....	
אין שליח לדבר עבירה.....	סימן פ
רסה	
עוד בדין שליח שוגג לדבר עבירה.....	סימן פא
רפ.....	
בדין דאש"לד"ע אם המשלח חייב בדיני שמים.....	סימן פב
רצד.....	
בענין שליח אין נעשה עד בדיני ממונות.....	סימן פג
שב	
בענין שליח נעשה עד בקידושי כסף.....	סימן פד
שיט	
בענין קטנה המאורסה	סימן פה
של	
בענין קטנה שנשאת אם אביה מקבל גיטה.....	סימן פו
שמט	
בענין שאינה יכולה לשמור את גיטה.....	סימן פז
שנח	
בענין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה.....	סימן פח
שעו.....	

**ההסכמות על הספר
הודפסו בכרך הראשון**

סימן נה בדין ערלה בשדה עמו"ם ובחו"ל

ומשני לפי שאינה בעיסה של עובדי כוכבים ולא מיירי מתני' אלא בדברים הנוהגים בישראל ובעובדי כוכבים, וקשה אמאי לא פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר כדפריך מחלה, ואין לומר לפי שאינם אלא מדרבנן דהא חלה נמי אינה בח"ל אלא מדרבנן ואפ"ה בעי אמאי לא תני חלה ולא משני לפי שהיא מדרבנן וכו'.

ועי' תוס' הרא"ש שכתב, ותירץ ר"ת דקסבר חלה בזמן הזה דאורייתא אף על פי שבטלה קדושת הארץ כדאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן דבי רב בפ' יוצא דופן אבל תרומות ומעשרות דרבנן, ולא נהירא דהא כלאים מדרבנן כדאמרינן בגמרא כלאים מדברי סופרים וקתני להו, ע"ש.

ב. שם בתוס', וי"ל דלהכי בעי מחלה לפי שגזרו על חלה בכל מקום אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מא"י אלא דוקא אעירות הסמוכות לארץ, והיינו טעמא דגזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף

א. דף לו: - לו. במשנה, כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ חוץ מן הערלה וכלאים, ר"א אומר אף החדש: ושם בגמרא, מאי תלויה ומאי שאינה תלויה וכו', אמר רב יהודה ה"ק כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ וכו'.

ופרש"י חוץ מן הערלה והכלאים, שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף לח:): אף החדש, מלאוכלו לפני העומר: חובת הגוף, היינו אינה תלויה בארץ אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם: חובת קרקע, שמוטלת על הקרקע או גידוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים.

וכתבו התוס' ד"ה כל מצוה התלויה בארץ כו' חוץ מן הערלה והכלאים, בירושלמי פריך אמאי לא תני לה חלה,

(והוא הדין לתרומה ומעשר שאינם נוהגים בגויים לכן לא תני להו במשנתנו), ע"ש.

ד. שם בתוס', עי"ל דהיינו טעמא דלא בעי מתרומה ומעשר משום דתני בירושלמי רבותינו שבחול"ל היו מפרישין תרומה ומעשר עד שבאו הרובים וביטלו ובעי מאי רובים מתורגמניא, ויש ליתן טעם דלפיכך בטלו תרומה ומעשר לפי שעכשיו בחול"ל אין הקרקעות שלנו שהרי משועבדות הן למלך ואנו נותנים מהם מס למלך אם כן אין להם דין קרקע להפריש תרומה ומעשר, ואם תאמר בא"י נמי משועבדות הן למלך ואפ"ה מפרישין תרומה ומעשר, וי"ל דאין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר.

ומשמע דפסקו התוס' כרבה דאמר בגיטין (דף מז.) דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר אבל רבי אלעזר שם ס"ל דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר, וכן פסק הרמב"ם הל' תרומות (פ"א ה"י), עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצוות אלא הרי היא בקדושתה, לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים, והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לעכו"ם מעולם

שהרי החיוב בא ע"י גלגול עיסה שהאדם עושה והלכך דין הוא שינהוג בכ"מ אפילו בחול"ל אבל תרומה ומעשר אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת הארץ וכו'.

וכן תירץ תוס' הרא"ש, דתרומות ומעשרות לא נהגו בחוצה לארץ אלא במקומות הסמוכים לא"י כמו בבל מצרים עמון ומואב השנויים במס' ידים אבל במקומות הרחוקים לא תקנו תרומות ומעשרות, אבל חלה תקנו חכמים בכל המקומות משום דשייכא בכל אדם חלת עיסתו אף על פי שאין לו קרקע ודמי קצת לחובת הגוף.

ג. אולם המאירי כתב דשאלת הירושלמי אף לענין תרומות שנוהגות בחוצה לארץ במקומות הקרובים לארץ, ע"ש. וכן הוא בחי' הריטב"א דהירושלמי מקשה גם לענין תרומה ומעשרות שנוהגין במקצת מקומות שבחוצה לארץ הקרובות לארץ כגון מצרים וכל השנויים במסכת ידים (פ"ד מ"ג), ונקט חלה משום שנוהגין בה אפילו במקומות רחוקים מארץ ישראל כדאיתא במתניתין דשלש ארצות לחלה (חלה פ"ד מ"ח), דאע"ג דההיא מדרבנן הא קתני כלאים דהוה דרבנן, ומשני א"ר יוסי לא תנינן אלא דברים שנוהגין בישראל ובגוים אבל בחלה בישראל נוהגת בגוים אינה נוהגת

נוהגת בשל עובדי כוכבים, ואין לומר דמיירי כשלקחו מישראל מדקתני בסיפא דהך מתניתין אבל אם אמר מאיש פלוני לקחתים נאמן להחמיר דברי רבי מכלל דרישא איירי כשגדלו בשלו, ותני נמי בפ"ק דערלה (מ"ב) העובד כוכבים שנטע והגזלן שנטע חייבין בערלה, ותניא נמי בתוספתא [דערלה] עובד כוכבים שהרכיב עץ מאכל מאימתי מונין לו משעת נטיעתו, ועוד הביא ה"ר פטר ז"ל ראייה מדתניא בתוספתא דתרומה בפרק שני אבל ערלה וכלאי הכרם שוין בעובדי כוכבים בארץ ישראל ובסוריא ובחוצה לארץ אלא שרבי יהודה אומר אין לעובד כוכבים כרם רבעי בסוריא וחכמים אומרים יש לו וכו', ע"ש.

ו. גם בחי' הריטב"א כתב דערלה נוהגת בשל גוים, והביא חלק מראיות הנ"ל. וע"ש בריטב"א דאם כן תיקשי לן הא דאמרינן בתורת כהנים ונטעתם פרט לשנטעו גוי, וי"ל דהתם לא ממעט אלא מה שנטעו גוים בארץ קודם שיכנסו ישראל לארץ שאין ערלה נוהגת בו. ועי' ר"ן (דף טו.) שהביא דברי הירושלמי על הא דתנן בפירקא קמא דערלה, העובד

וכו', ע"ש. והביאו מרן בשו"ע יו"ד (סי' שלא ס"ח).

בענין ערלה של גוי

ה. שם בתוס', ומן הירושלמי שהבאתי יש להוכיח דערלה וכלאים נוהגים בשל עובדי כוכבים, וכן משמע בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לה:): דקאמר התם מפני מה גבינות העובדי כוכבים אסורין מפני שמעמידין אותם בשרף של ערלה, ומיירי בערלה של עובדי כוכבים דדוחק הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל, וכן משמע לקמן (דף לה:): דקאמר ספק ערלה בח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט, ועל כרחק מיירי בערלה דעובד כוכבים דאי בערלה דישראל הלא אסור למכור דדמי ערלה אסורין.

וכן כתב הרא"ש (סי' סב) דמכאן מדקדק רבינו תם ז"ל דערלה וכלאים וכרם רבעי נוהגין בשל עובדי כוכבים, ועוד הביא ראייה מההיא דשלהי יבמות (דף קכב.) עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזקה הן של נטע רבעי הן אינו נאמן שלהשיב מקחו אמר כן, אלמא דערלה

א. וכן כתב הרא"ש (סי' סב) דמשמע דההיא דע"ז דאיירי בכל מקום אפילו במקום שאין ישראל דרים שם.

ב. ועי' רא"ש ותוס' הרא"ש שהביא ראיות אלו בשם ה"ר פטר.